ПАТРИЈАРХ СРПСКИ ПАВЛЕ
ДА НАМ БУДУ ЈАСНИЈА НЕКА ПИТАЊА НАШЕ ВЕРЕ

XIII - Став Православне Цркве о употреби контрацептивних средстава и побачају

ПИТАЊЕ: *Знам да је по учењу наше вере намерни побачај грех. Али прочитах у једном чланку да је и употреба контрацептивних средстава такође грех.*

Да ли Православна Црква заиста има такав став и који су разлози за овакву строгост с обзиром на то да су друге хришћанске вере много попустљивије?

ОДГОВОР: Како по овом питању, тако и по сваком другом које се односи на човека, да бисмо га могли јасно сагледати и доћи до правилног става, треба да се запитамо: „Какву је намеру Бог имао у виду кад је створио овај или онај орган, ову или ону способност?“ Из одговора на то питање схватићемо да нам је дужност да дејствујемо сагласно са том Божјом намером, да је остварујемо у свом животу. Ова намера, воља Божја, извор је морала: морално је чинити оно што Бог жели, не чинити оно што Он не жели. По Светом Василију Великом, оно што разликује добро од зла, врлину од порока, у овоме је: „Врлина је употреба добрих дарова Божјих на добро, а порок – употреба добрих дарова Божјих на зло.“[1] Два пута стоје, дакле, пред човеком: један пут Божји, а други супротан томе. Два су начина на које човек може поступати: један како Бог хоће, а други супротно томе. Све што чини, хришћанин је дужан да чини Богу на славу, као што вели Свети апостол Павле: „Ако ли једете, ако ли пијете, ако ли што друго чините, све на славу Божју чините.“ (1. Коринћанима 10, 31)

Размотримо ли у овом духу шта је хришћански брак, шта је његов смисао и циљ, видећемо да у том погледу постоје два гледишта: реалистичко, по коме су циљ брака деца, и идеалистичко, по коме **циљ брака није ван њега, него у њему самом, у „стремљењу, развићу, усавршавању, пуноћи живота, у достизању плироме, блажене пуноће бића“**[2], како вели професор Сергије Тројицки. Православна Црква држи се идеалистичке, Западна – реалистичке теорије.

Циљ брака у њему самом, поред професора Тројицког, налазе и други познати богослови. Тако доктор Јустин Поповић у својој Догматици каже: **„Брак има за циљ да помоћу благодати Божје учини да живот супружника у својој духовности, чистоти и узвишености, личи на однос Спаситељев према Цркви.“**[3] Код грка професор Андруцос: **„Православна Црква уздиже брак, од иначе природне везе, на духовно јединство, према слици јединства Христа са Црквом, која треба да се покаже у узајамној љубави…“**[4] Исто тако професор Ј. Кармирис: „Мислимо да је могуће са православног гледишта да се

сматра, као **главни и потпуни циљ брака, духовно и морално усавршавање брачника, а сви други његови циљеви, као другостепени и посредни, воде до савршеног**."[5]

Овакав поглед на брак чврсто стоји на библијским основима. Створивши прве људе, мушко и женско, Бог их је благословио и рекао: *„Рађајте се и множите се и напуните земљу…"* (1. Мојсијева 1, 27). Тај благослов дат им је као и осталим живим бићима (1. Мојсијева 1, 22). У том казивању није реч о браку, о мужу и жени, него о мушком и женском. О настанку брака говори се у другом моменту, независно од овог, то јест онда кад је Бог створио жену и довео је Адаму, при чему овај казује: „Сада, ето, кост од мојих кости, и тијело од мојега тијела. *Нека јој буде име човјечица, јер је узета од човјека. Зато ће оставити човјек оца својега и матер своју и прилијепиће се жени својој, и биће двоје једно тијело.*" (1. Мојсијева 2, 23, 24). Наводећи ове речи, Господ Исус Христос казује да их је Бог рекао (Матеј 19, 5), те Оци тумаче да их је Адам изрекао по надахнућу од Бога.[6]

У Новом Завету, Свети апостол Павле упоређује брачну везу са животом Свете Тројице велећи: „Као што је Бог Отац глава Христу, тако је муж глава жени" (1. Коринћанима 11, 3); „као што је Христос блистање славе и обичаја Бога Оца, тако је жена слава мужевљева" (1. Коринћанима 1, 7). На другом месту он живот мужа и жене упоређује се везом између Христа и Цркве: „Јер је муж глава жени као што је и Христос глава Цркви…" (Ефесцимс 5, 28), „Мужеви, љубите своје жене као што је и Христос љубио Цркву…" (Ефесцимс 5, 25) „У сваком браку", вели Свети Григорије Богослов, „поштује се Христос у мужу, а Црква у жени"[7], а Свети Јован Златоуст казује да се муж и жена у браку „не показују као обличје нечега неодуховљеног или нечега земаљског, него обличје Самог Бога."[8] Из овога нам бива јасно што апостол Павле тражи да брак хришћана буде „у Господу" (1. Коринћанима 7, 39), а „не у страсној жељи" (1. Солуњанима 4, 5), као код незнабожаца. Сличан захтев налазимо и код Светог Игњатија Богоносца: „Они који се жене, и оне које се удају, нека чине јединство са знањем епископа, **да брак буде по Богу, а не по похоти**."[9]

Професор Тројицки истиче да брак као Света Тајна потиче из раја, да је остао неповређен прародитељским грехом, јер Адам и Ева нису преварили нити издали једно друго: „Жена не вара мужа, него убеђује", вели Свети Јован Златоуст. О овоме сведочи апостол Павле говорећи: „Адам се не превари…"[10] А Блажени Августин, тумачећи исте речи апостола Павла, казује овако: „Супруг је пошао за супругом, не зато што је, увучен у превару, поверовао њој као да говори истину, него зато што се потчинио њој услед супрушке везе. Јер није узалуд рекао апостол: „Адам се не превари, а жена преварена постаде преступница." (1. Тимотеју 2, 14) То значи да се он (=Адам) није хтео одвојити од заједнице с њом чак ни у греху."[11]

Присуство Господа Исуса Христа на браку у Кани галилејској не значи установу тајне брака, као што се често говори, него његову потврду, указивање части и примање у број Светих Тајни новозаветне Цркве. По Клименту Александријском: „Син је само сачувао оно што је установио Отац", а по Блаженом Августину: „Христос се јавио на свадби да би потврдио да је Он Сам у рају установио брак."[12] Да Православна Црква сматра брак рајском Тајном, која „није ни прародитељским грехом, ни Нојевим потопом разорена"[13], професор Тројицки доказује чињеницом што она, при прелазу двоје брачника из незнабоштва, или јудејства, у хришћанство, пошто се крсте, никад није тражила од њих и да се венчају, него је њихов брак признавала. Исто то казује и околност што из старине не постоји никаква специјална хришћанска дефиниција брака, него се користи она коју је формулисао незнабожац, римски правник Модестин, почетком III века по Христу: „Брак је веза мужа и жене, удружење за цео живот, заједница божанског и човечанског права"[14], која се у неким православним изворима назива „најбољом".[15] Тако, дакле, „браком се почиње историја Цркве у рају, браком се почиње историја новозаветне Цркве", како духовито примећује професор Тројицки.[16]

Основани вољом Божјом, брак, полни инстинкт и генеративни процеси у браку, немају у себи ничега грешног. Пре греха, гледајући чистим умом, Адам и Ева у органима за рађање нису видели ништа нечисто и грешно, „не беше их срамота" (1. Мојсијева 2, 25). После греха, пак, разлику полова сагледају већ друкчије, „видеше да су голи, па сплетоше лишћа смокава и начинише себи прегаче" (1. Мојсијева 3, 7). Ова промена става, невиног стања кад их „не беше стид", и стида после греха, настала је због похоте, пожуде, која се, по Светом Јовану Богослову, јавила код њих као „похота тела, похота очију и гордост живота", и која није од Бога (1. Јованова 2, 16). Суштина похоте и њене грешности, по библијској психологији, јесте „у сједињењу воље и свести са физиолошким процесима".[17] Безгрешност процеса рађања, у дубоком сну, при чему воља и свест нису узимале никаквог учешћа, приказује нам рођење Еве.

Разлику између безгрешног рађања и грешног Библија означава јеврејским речима „тардема“ и „јада“, дубоког сна и познања (Адам позна Еву жену своју). Рођење без учешћа воље је ознака деце Божје, „која се не родише од воље плоти, ни од воље мужевљеве (Јован 1, 13). О безгрешности процеса у полној области, без учешћа наше воље, говори и Свети Атанасије Велики, одговарајући на питање о ноћним истечењима и упоређујући их са физиолошким процесима других органа тела.[18] Из свега тога професор Тројицки закључује: „Односећи се безуветно позитивно рађању, као физиолошком процесу, Библија се исто тако безуветно негативно односи к сваком уплитању наше воље и свести, нашег практичног ума у родни живот… Нечистота није у телима која се сједињују, него у жељи и мисли.“ И по схватању појединих генетичара, „најнормалније рађање јесте оно где се уопште не мисли на рађање“.[19] Док је за сва људска деловања, која спадају у област морала, неопходно учешће ума и воље, да би имала карактер добра или зла, у овој области је супротно. Морално чисто брачно сједињење треба да је спонтано, без учешћа ума и воље.[20]

Сматрам да ће се питање још боље осветлити ако размотримо још и ово. Процеси храњења и рађања стоје у извесном односу, те у библијском излагању о њима се говори једно за другим: *„Рађајте се и множите се…“* И још рече Бог: *„Ево, дао сам вам све биље што носи семе… то ће вам бити за храну.“* (1. Мојсејева 1, 28, 29) Зато на процесу храњења можемо лакше уочити како долази до злоупотребе и скретања на пут супротан Богу.

Општи принцип механике, по коме се сваки рад врши уз одговарајуће трошење енергије, важи и за човека, радом он троши енергију. Па и кад је у стању мировања, радом унутрашњих органа такође се троши енергија (=базални метаболизам). Потрошену енергију човек надокнађује храном. Осећање да је енергија потрошена ми не добијамо посредно, преко разума, него непосредније, преко осећања глади. Глад, природни сигнал да је енергија потрошена, својом непријатношћу побуђује нас да једемо и тако је надокнадимо. Колико је глад непријатна, толико је осећање при једењу по природи пријатно, јер уствари вршимо вољу Божју надокнађујући потрошену енергију за рад одређен нам Богом при стварању: „И узевши Господ Бог човјека, намјести га у врту Едемском да га ради и да га чува.“ (1. Мојсејева 2, 15)

Све ово, будући по вољи Божјој, нема у себи ничега злога: „Трбух је за јело и јело за трбух“, како вели апостол Павле (1. Коринћанима 6, 13). Скретање с овог пута на пут злоупотребе и греха човек чини онда кад храни прилази као средству за уживање, ради насладе, кад једе ради саме пријатности, без обзира на накнаду изгубљене енергије и оног што Бог тиме хоће. Тада човек из центра ствари избацује Бога и Његову вољу, а себе, своје уживање ставља у центар. Врлина је увек теоцентрична, порок увек егоцентричан. Гурман од хране, која је средство, ствара идола чији роб постаје, он „живи да једе, а не једе да живи“. Као што сваки грех човека поробљава, чини неслободним, по речи Господњој: *„Сваки који чини грех, роб је греху“* (Јован 8, 34), тако је и са овим. Тиме човек промаши циљ који му је Бог поставио.[21]

Ако применимо исти поступак и на односе у браку, за које видесмо у претходном излагању да су по вољи Божјој, да у себи немају ништа грешно, да су стављени на јак инстинкт, те да је зачеће и рађање у браку сагласно са намером Божјом, схватићемо да грешност овде настаје онда кад човек у тим односима одбаци оно што је Бог хтео, и приступа им као средству за уживање. Тада муж жени не прилази као брачном другу, као личности, него као ствари, средству за насладу. Исто тако жена мужу. Као што је чинио старозаветни Авнан, избегавајући да дође до зачећа (1. Мојсејева 38, 9, 10), у сличан грех упадају узајамно муж и жена, заборављајући казну коју је Авнан заслужио.

Свети Атанасије Велики упоређује са блудницима и прељубочинцима брачнике који у браку не мисле на рађање, него траже насладу: „Блажен је ко носи слободни јарам у младости својој и служи се природом за рађање деце. Ако ли ради похоте, примиће плату за блуднике и прељубочинце.“[22] Блажени Августин овакве односе карактерише још тежим речима велећи: „Ова разблудна окрутност и окрутна разблуда иде каткад тако далеко, те прибавља и отрове за бесплодност… Ако су обоје такви, онда то нису никакви супрузи; а ако су у почетку такви, онда се нису здружили брачном везом, него блудом; ако, пак, нису обоје такви, усуђујем се рећи: или је она на неки начин блудница свога мужа или је он прељубник своје жене.“[23] Свети Кирило Јерусалимски такође осуђује оне брачнике који у браку траже уживање, велећи: „Али похвалу имају и они који се законито браком користе… који ради рађања деце, а не ради уживања прилазе браку.“[24] Исто то казује старохришћански спис Апостолске Установе: „Јер закон нареди: жени, вели, кад је у афедрону не прилази, нити са трудним општи. Јер то се не чини ради рођења детета, него због уживања. А недолично је да љубитељ Бога буде љубитељ уживања.“[25] У браку несумњиво има места радости, али не страсти, ни уживању. Сав живот хришћанина је у знаку ношења крста (Матеј 16, 24),

у љубави готовој на страдање. Ту састрадалну љубав, због које је Господ пошао на крст ради Цркве, у Чину венчања напомиње брачницима тропар: Свјати мученици…

О спречавању зачећа и рођења у браку, професор Тројицки директно каже: „… нема никакве могућности, са гледишта хришћанског учења о браку, изаћи у сусрет модерним погледима односно слободе вољног побачаја и превентивних мера против зачећа.“[26] Још одређеније заступа он овај став на другом месту: „Негативан одговор морамо дати и на питање о дозвољености превентивних мера против трудноће. То следује пре свега из општег, горе изјашњеног тражења хришћанске етике, да се наша воља и свест не меша у генеративни живот. То следује и из друге горе доказане истине, да хришћанско учење о браку допушта полни сношај само са генеративним циљевима. То напослетку следује и из недозвољености стерилизације.“[27]

Законодавство Српске Православне Цркве сасвим одређено стоји на становишту недозвољености спречавања зачећа, прописујући да брачници „не могу један од другога захтевати нерађање деце“[28], а такође забрањујући хотимично и трајно спречавање зачећа (члан 94).[29] Иако се у овом последњем члану говори о кривици жене која хотимично побаци или спречава зачеће, професор Бранко Цисарж вели да је то стога што се она обично показује као извршилац овог преступа, али да исто тако и муж, ако изазове побачај физичком или психичком силом, „или, пак, сам спречава оплођење“, ствара „кривицу моралне покварености“. Јасно, уколико би то чинили обоје, да осуди „моралне покварености“ потпадају обоје.[30]

Развијајући учење Светог апостола Павла да је у хришћанству брак добар, а уздржавање од брака боље: „Који удаје своју девојку, добро чини, али који не удаје, боље чини“ (1. Коринћанима 7, 38), Свети Атанасије Велики говори о браку и безбрачности као о два пута у животу, називајући први „умереним и животу прикладним“, а други „анђелским и најузвишенијим“. Ко је изабрао брак, не добија прекор, али и не прима онолико благодати колико девичанство. Брак доноси рода по тридесет, девичанство по сто.[31] Исто тако високо ценећи монахе „који у овом свету живе анђелским животом“, Свети Кирило Јерусалимски, упоређује њихов живот са златом, а живот у браку са сребром. Као апостол Павле, и он хвали уздржање велећи: „Добро је уздржање и дивно… Добро им је ако остану као и ја“, вели Апостол. „А ако се не уздрже, нека се жене; боље је женити се, него упаљивати се…“[32] Свети Григорије Богослов пише похвалу девству и вели: „колико је девство узвишеније од сумњивог девства“.[33] Готово истим речима говори о девству и подвлачи превасходство уздржавања Свети Јован Златоуст: „Као што је девство боље од брака, тако је први брак бољи од другог.“[34] Исти такав поглед на уздржање и брак има Свети Василије Велики и многи други Свети Оци.

Према томе, хришћанство нити намеће брак, нити забрањује уздржање од њега. Током историје било је како људи и жена који су у монаштву, са заветом безбрачности проживели цео век, тако и оних који су или обоје или једно, по пристанку другог, напуштали брак и монашили се, а тако и оних који су остајали у браку, али по узајамном договору уздржавали се од полних односа, „живели као брат и сестра“, било цео живот, било део живота: Свети мученици Јулијан и Василиса, Свети Конон Исавријски, Свети Хрисант и Дарија, Преподобни Амон, преподобна Меланија Римљанка; у новије време Свети Јован Кронштатски и други.[35]

На основу оваквог погледа на уздржање, од еванђелских времена до данас, кроз целу историју Цркве, можемо разумети да је уздржање једино морално дозвољено средство да се не рађа, како ван брака, у монаштву и целибату, тако и у браку. Од свију својих чланова у браку Црква тражи повремено уздржавање од брачних односа: ради поста и молитве, у доба женине трудноће и друго. У позним годинама брака, поготово кад жена пређе климактеријум, то треба да је редован начин брачног живота свију искрено верујућих.

Гласник, фебруар 1982.

НАПОМЕНЕ:

[1] Правила пространо изложена у питањима и одговорима, Питање 1, Сочињенија, в руском переводе, Санкт Петербург 1911, Т. II, страница 332.

[2] Сергије Тројицки, Хришћанска философија брака, Београд 1934, странице 14, 1, 38. Бранко Цисарж, Црквено право, Београд 1973, II, страница 14.

[3] Догматика, Београд 1978, III, страница 575.

[4] Догматика, Атина 1956, страница 397.
[5] Догматска (страна тајне брака), Трискевтики ке итики енкиклопедиа, Атина 1964, к. 206. Исто гледиште о циљу брака заступа и нехришћанин, Махатма Ганди, вођа индијског народа: „Истински циљ брака“, вели он, „треба да буде и јесте интимно пријатељство и другарство између мушкарца и жене.“ На другом месту он вели: „Велики број људи једе да задовољи чуло укуса, но такво задовољство не постаје тиме дужност. Веома мали број једе да би живео, но они заиста познају закон јела. Слично томе, стварни брак склапају само они који се жене или удају да би осетили чистоћу брачне везе и на тај начин остварили оно што је божанско у њој.“ (Борба ненасиљем, Београд 1970, странице 205, 206)
[6] Нема сметње да исту реч (схватимо) као Адамово пророштво, удахнуто му од Бога, а такође као заповест Божју речену преко Адама, то јест: „И рече Адам надахнут од Бога“, или: „И рече Бог говорећи преко Адама“ (Зигабен, у П. Трембелас, Ипомнима исто ката Матеон евангелион, Атина 1951, страница 356).
[7] Тројицки, наведено дело, страница 45.
[8] наведено дело, страница 40.
[9] Посланица Поликарпу, глава 5, т. 2, ВЕПС, Атина 1955, Т. II, страница 283. Старији православни богослови износе да је циљ брака двоструки: достизање јединства и рађање деце. Свети Симеон Солунски, иако вели да је брак постао Божјим снисхођењем, „за оне који хоће да живе у свету једино је ради рађања деце“ (О часном законитом браку, Миљ. Т. 155, к. 504). У даљем излагању каже да брачници „треба да узајамно чувају брак неоскврњен, и остану у миру и побожности; и што су примили од Бога, јединство у смерности и љубав у целомудрости, и заједнички живот у сагласности и миру, као поверено благо нека узајамно чувају“ (исто, к. 513). Биће да на овој линији стоји и Никодим Милаш, велећи да је брак „веза за сав живот између једнога човјека и једне жене… Њим допуњује човјек самога себе… Њим се спремају и одгајају чланови Божјега Царства, јер се кроза њ утврђује и продужава акт створења човјека…“ (Црквено казнено право, Мостар 1911, странице 489-490); такође С. Булгаков (Н. Настољнаја књига, Харков 1900, страница 1073).

Од новијих писаца, два циља помиње професор Ј. Кармирис: посебни, који је „духовно и морално развиће и усавршавање њихово“, и општи „преко рађања деце, умножавање људског рода“ (наведено дело, страница 205), а тако и професор Л. Мирковић (Литургика, Београд 1967, II, странице 2, 130).

Архиепископ Макарије наводи и треће: **„Овим двама циљевима брака, после човековог пада, придружио се и трећи циљ: уздржавање грешних пожуда…“** (Догматичко богословље, Београд 1898, страница 299). Слично веле Г. С. Дебољскиј и Н. Ружичић (Попечениje Православне цркви о спасенији мира, Санкт Петербург 1894, страница 381; Номоканон о браку, Београд 1880, странице 12-14). Ово становиште свакако потиче из Крмчије, из њене 50(=51) главе, у којој се каже: „Тајна супруштва, или законитог брака, установљена је од Христа Бога, за умножење човечијег рода и васпитање деце у славу Божју, у неразрешиву везу љубави и заједнице, и узајамну помоћ, и за чување од греха блуда.“ (црквенословенски штампана Крмчија 1653. године, лист 251, а).
[10] Тројицки, наведено дело, страница 52.
[11] наведено дело, страница 52. Ове речи не значе супротност речима Христовим: *„Ко љуби оца или матер… већма него Мене… Ко остави оца или матер, жену… због Имена Мога…“* (Матеј 10, 37; 19, 29), него то да су Адам и Ева, поштовањем Божје уредбе о браку, одржали брак чврстим и неповређеним и после греха, те је он остао на висини коју грех није могао да запљусне и оштети.
[12] Тројицки, наведено дело, странице 46, 48.
[13] Чин благословенија супруг чад неимушчих.
[14] Никодим Милаш, Црквено право, Београд 1926, страница 611; упореди Бранко Цисарж, наведено дело, страница 11.
[15] Тројицки, наведено дело, странице 54, 55. Поред све њене вредности, у овој дефиницији није довољно јасно изложен циљ брака, а такође његов благодатни карактер којим је он Света Тајна и образ везе Христа са Црквом. У дефиницији брака Брачних правила Српске Православен Цркве (Београд 1933, члан 1) ово је јасно изражено: „Православни брак је Света Тајна по којој се два лица разног пола, на начин прописан Црквом, везују доживотном духовном и телесном везом, ради потпуне животне заједнице и рађања и васпитања деце.“ Казујући да је циљ брака у достизању „потпуне животне заједнице“, ова дефиниција стоји на идеалистичком становишту, (што казује и члан 70, по коме се види да се циљ брака може достићи

и поред неплодности брачника), не превиђајући ни заповест Божју о рађању деце, те на тај начин обухвата најпотпуније све стране хришћанског брака.

[16] наведено дело, страница 47.

[17] наведено дело, страница 76.

[18] Одговор Амуну монаху, Вивлиотики Елинон патерон, Атина 1963, Т. 33, страница 82; упореди Никодим Милаш, Правила Православне Цркве, Нови Сад 1896, II, страница 329.

[19] наведено дело, странице 122, 124.

[20] Блажени Августин стоји, у овом погледу на супротном становишту. Он сматра да су у невином стању, пре греха, сви органи тела били потпуно под контролом ума и воље. То важи и за генеративне органе. По њему, да су људи остали без греха у рају, сједињење би код њих бивало мирно, по дејству разума; генеративни органи „дошли би у покрет истим тим деловањем воље којим и сви други удови… Супруг би се приљубио супрузи без страсног узбуђења, с потпуном мирноћом душе и тела и са потпуним очувањем невиности… Немирни пламен не би тад узбуђивао те делове тела, а располагала би с њима слободна власт према потреби… За то створена справа исто тако би засејала родно поље као што у садашње време рука засејава земљу (Тројицки, наведено дело, странице 111, 112).

[21] Бог је људима и Анђелима при стварању дао нижу слободу, „моћи не грешити“, уз задатак да се уздигну до више слободе „не моћи грешити“. Овакву слободу Бог има по природи, а Свети Анђели и Свети људи достигнувши до ње својим трудом, уз помоћ благодати Божје (Свети Анђели и сви Свети прешли су праг који дели нижу слободу од више, те не могу грешити. Зли, пак, анђели, демони, прешли су праг ниже слободе у неслободу, толико се утврдили у злу да се већ више не могу покајати и хтети добро). Уместо достизања више слободе и Царства Небеског, човек, грешећи, не остаје ни на степену ниже, него пада у ропство греха и Сатане.

[22] наведено дело, страница 82, Никодим Милаш, наведено дело II, страница 330.

[23] Тројицки, наведено дело, страница 144.

[24] Катихеза IV, ВЕПС Атина 1969, Т. 31, страница 75. Познати научник и хришћански мислилац, Блез Паскал (1623.-1662. године), сматра чак да су „кћери Лотове, које су само жудиле за децом, биле чистије ван брака, него супружници без жудње за децом“ (Мисли, прев. Јелисавета Поповић-Ибровац и Миодраг Ибровац, Београд 1980, II, страница 168), то јест циљ кћери Лотових да роде децу „и сачувају потомство оцу својему“ (1. Мојсејева 19, 37) био је сагласан са вољом Божјом, али средства несагласна; док је у поступку брачника који, без поштовања заповести Божје: *„Рађајте се и множите се…“*, приступају једно другом употребљавајући средства да до зачећа не дође, и циљ неисправан и средства недозвољена. Навешћемо и Индијца, Махатму Гандија, који о овоме пише: „Брак ради задовољавања сексуалних прохтева није брак, то је похота.“ А на другом месту: „Људи се не сједињују задовољства ради, већ потомства ради. А злочин је сјединити се кад не постоји жеља да се има потомство.“ (Борба ненасиљем, Београд 1970, странице 205, 207)

[25] Вивлиотики Елинон патерон, Атина 1955, Т. II, страница 115.

[26] наведено дело, страница 143.

[27] наведено дело, страница 160. Свакако да људи нису исто што и зечеви, који знају само да се коте. Тражити да се и они само множе, да буду „фабрика деце“, исто је тако крајност као и избегавање зачећа. Брак није брак само по томе што се у њему рађа, јер се рађа и у блуду. Али, с друге стране, брак није брак ни по томе ако се траже средства да се рађање спречи, а задржи уживање.

Страх од пренасељености је само изговор да се умири савест због избегавања рађања. Земља би могла да исхрани још неколико пута оволико становништва кад би се рационалније користила средства за производњу, људскије вршила расподела и одговорније трошиле основне животне намирнице. По принципу апостола Павла: „Не другима да буде лакше, а ви да се оптеретите, него једнако: ваш сувишак да буде сад за њихов недостатак, да би (други пут) и њихов сувишак био за ваш недостатак, да буде једнакост.“ (2. Коринћанима 8, 13, 14)

Међутим данас, док се на једној страни живи у претераном изобиљу, тера луксуз и разбацује (Колико се само код нас бацало свакодневно хлеба и јела!?), дотле се на другој умире од глади. А поготово кад би се зауставила безумна трка у наоружању.

[28] Брачна правила, члан 70.

[29] Црквено право, Београд 1973, II, страница 165.

[30] Доктор Димитрије Димитријевић, професор Православног Богословског Факултета у Београду, има у овом погледу друкчији став. Не само да сматра морално дозвољеним коришћење стерилних дана код жене „да се може доживљавати телесна љубав, а да не дође до оплођења“, него препоручује родитељима „да не треба да рађају децу коју не могу да одгоје и доведу до пуне човечности, колико је то могуће. „На њима је, то је њихова верско-морална обавеза“, вели он, „да регулишу рађање“. Такође тврди да је употребљавање вештачких средстава за спречавање оплођења „у принципу допуштено“, само при томе треба потступати обазриво, јер она могу имати и штетних последица“ (Морално богословље – Православна етика – уџбеник за V разред српске православне богословија, Београд 1974, странице 87-88).

Да оставимо по страни његово мишљење да речи апостола Павла: „Не забрањујте се једно од другога, већ ако у договору за (кратко) време, да се молите Богу, и опет да се састанете, да вас Сатана не искуша вашим неуздржавањем“ (1. Коринћанима 7, 5), имају смисао заповести, те да „не сме на дуже време да се (полни односи) искључе из живота брачних другова, нити једнострано, нити узајамним споразумом“ (наведено дело, страница 87); иако апостол Павле сам каже, одмах у идућем стиху, да то говори „као допуштење, а не као заповест“. Шта се, наиме, и могло тражити од људи који су тек постали хришћани, и то у граду чије је име, у грчком свету, било синоним речи блудничити и у коме је био храм богиње Афродите са више од 1000 храмовних блудница (В. Јоанидис, Исагоги ис тин Кенин Диатикин, Атина 1960, страница 244; доктор Емилијан Чарнић, Увод у Свето Писмо Новог Завета, Београд 1970, страница 140). За једног Коринћанина, и кад је постао хришћанин, није значило нечим не бивалим да живи са својом мајехом (1. Коринћанима 5, 1-5), што се, како примећује сам апостол Павле, није дешавало у другим незнабожачким местима. Апостол поставља хришћански принцип: „Добро је не дохватати се жене… Ја бих хтео да сви људи буду као ја.“ Али због опасности од распрострањеног блуда, наставља: „Свако да има своју жену и жена мужа… Не забрањујте се једно од другог. Дугим уздржањем може вас Сатана навести на блуд.“ „Видиш ли благоразумије Павла“, вели Свети Јован Златоуст, „како он и показује превасходство уздржавања, и не врши присиљавање ономе који се не може уздржати, бојећи се да не дође до пада“ (Беседа XIX на 1. Коринћанима, Санкт Петербург 1904, страница 179).

То је смисао савета апостола Павла. Узети овај савет као наредбу за све и свагда, и не дозволити уздржање ни по узајамној сагласности, држим да се не би могло сложити с духом православних хришћанских схватања. Поред тога, кад би наведене речи имале смисао да се „не сме“ ни узајамним договором уздржавати од полних односа у браку, брачнике који по договору живе „као брат и сестра“ Црква би до сада свакако осудила. А то она никад није учинила. Свакако неће ни учинити, јер Свети Јован Златоуст, излажући њен став, вели: „Добро је рекао: „Не лишавајте се.“ То што је овде назвао лишавањем, напред је назвао дугом, да покаже како је велика њихова зависност. Уздржавати се једном против воље другог значи лишавати, а кад је по вољи – онда не значи“ (наведено дело X, страница 178). Ни у Брачним правилима наше Цркве нема помена да се уздржање осуђује.

Него да укажемо на наведену тврдњу да „брачни другови могу с правом да доживљују телесну љубав, а да при том… избегавају зачеће“ (наведено дело, страница 88). Из раније изложеног смо видели да полни однос у браку, при коме се користе средства да не дође до зачећа, у најмању руку значи узајамну онанију или блуд; муж постаје прељубник своје жене, а жена блудница свог мужа, као што вели Блажени Августин. Тврдњу да је телесни однос у браку дозвољен у циљу срашћивања у „једно тело“, уз избегавање зачећа, могли бисмо примити, али под условом да реч „тело“ значи исто што у словенском, а такође одговарајућа реч у грчком „сома“, али не „једна плот“ (=саркс). Друго је постати „једно тело“, а друго „једна плот“. По речима Адаму, које наводи и Господ Исус Христос, у браку се постаје „једна плот“. У блуду, пак, постаје се „једно тело“. „А ко се свеже с блудницом, једно је тело с њом“ (1. Коринћанима 6, 16).

Сматрајући да гледиште професора Димитријевића стоји на темељима световњачког западноевропског схватања брачних односа, можемо га разумети као његов научни став. Али му никако није место у једном уџбенику Моралног богословља за богословије.

[31] наведено дело, страница 82.

[32] Катихеза IV ВЕПС, Атина 1969, Т. 31, страница 75.

[33] Савети девственицама, Творенија, в руске переводе, Москва 1889, Т. V, страница 81.

[34] Младој удовици I, наведено дело, страница 389.

[35] О уздржању у браку, и његовој моралној вредности, говори и помињани Махатма Ганди: „Ако вреди споменути мој брачни живот, могао бих да кажем да смо моја жена и ја окусили право блаженство

брачног живота када смо се одрекли полне везе, и то у цвету младости.“ (наведено дело, страница 205) Навешћемо још неколико ванредних мисли из ове области, које показују моралну висину његовог схватања брака и односа у браку, несравњиво виших од схватања многих хришћана: „Жена мора престати да себе сматра објектом мушкарчеве пожуде… Да није мушкарац, у својој слепој себичности, скршио женину душу, и да она није подлегла уживањима, свету би показала бескрајну снагу скривену у себи. Немојте се кинђурити, не употребљавајте мирисе од лаванде. Ако хоћете лепо да миришете, тај мирис мора излазити из ваше душе; тада ћете освојити не мушкарца, већ човечанство. По мом мишљењу, за лепши пол је увредљиво да се због њега подржава контрола рађања путем вештачких средстава. Мушкарац је већ довољно понизио жену својом пожудом, а вештачки методи, без обзира на добронамерност њихових присталица, још више ће је понизити… Најмудрији међу протагонистима контрацепције мислим да је ограничавају на удате жене које хоће да задовоље сексуалне прохтеве мужа и своје, не желећи децу. Сматрам да је таква жеља неприродна људском роду, а задовољавање те жеље штетно за духовни напредак људске природе… Има две врсте сексуалног васпитања – једно служи контроли и савлађивању сексуалног нагона, а друго га подстиче и храни. Оно које служи контроли и савлађивању сексуалног нагона треба да буде део дететовог образовања, а оно друго је штетно и опасно и зато га треба избегавати.“ (наведено дело, странице 209-213)